

Більше, ніж спадкоємиця: Пеггі Гуггенгайм очима Ребекки Годфрі

Історія написання цього біографічного роману є, напевно, не менш незвичайною, аніж звивистий життєвий шлях самої Пеггі Гуггенгайм. Збираючи записи про життя-епоху своєї героїні у цілісний текст, Ребекка Годфрі вже досить явно бачила підсумок життя власного. Вона померла від раку легень у 2022 році. Її рукопис, нотатки та чернетки сформувала у повноцінну книжку письменниця і близька подруга авторки – Леслі Джеймісон. Леслі намагалася працювати над публікацією з делікатністю та повагою, підтримуючи задум авторки, темп та тон її тексту. «Коли я писала, за моєю спиною стояли дві жінки, два привида», – ділилася вона. Ставки справді були досить високими, адже книжка була своєрідною спадщиною Годфрі, її незавершеним задумом тривалістю 10 років.

Подруги познайомилися в Колумбійському університеті, де обидві викладали письменницьку майстерність. Яскравий епізод викладання Ребекки – її семінар про антигероїнь та лиходійок. Письменницю інтригували нетипові, бунтівні та неоднозначні персонажки. Цей органічний інтерес вповні проявився у її дослідженні біографії Пеггі.

Якщо довго скролити відгуки на роман на сайтах для книголюбів, можна не лише засумніватися чи всі користувачі читали той самий текст, але й помітити цікаву закономірність – частину читачів дратує Пеггі. Вони так і пишуть: «Вона неприємна» (*unlikable*). Серед інших епітетів, які могли би прояснити для нас цю неприязнь, зустрічаються такі: «їй важко емпатувати», «не життєва», «брудна спадкоємиця». Людей, для яких історія казково багатої та богемної колекціонерки була б насправду «життєвою», дійсно небагато. Але річ не в тому, що Пеггі відірвана від простих смертних. Річ у тім, що Пеггі у прочитанні Ребекки Годфрі складна. Її навряд можна назвати м'якою і сімейною, як старша сестра Беніта. Або діловою та прагматичною, як численні дядьки. Вона не придається до ярликів, хоча за її ім'ям і тягнеться величезний шлейф, зітканий з упреждень.

Якими б неоднозначними і навіть скандальними не здавалися її вчинки, завдяки своєму ентузіазму, енергії та пристрасті Пеггі вдалося створити потужний асоціативний ряд – «Гуггенгайм», «сучасне мистецтво». З масової культури нашого часу стерлися холоднокровні Гуггенгайми-промисловці, Гуггенгайми-багатії з П'ятої авеню, зневажені «Гуггі» та амбіційні євреї-мігранти, які змогли створити бізнес-імперію на іншому континенті. Але лишилася екстравагантна Пеггі у своїх епатажних окулярах-метеликах, що пливе Гранд Каналом у гондолі.

Героїня-ровесниця ХХ століття, яка прожила 81 рік, цінна не лише як свідка епохи, а як безпосередня, діяльна учасниця важливих культурних процесів. Власне, у книзі ці процеси відбуваються на тлі життя особистості, безпосередньо впливають на нього, інколи лишають сліди, ненав'язливо вплятаються в оповідь як певні «підморгування», що їх можуть розшифрувати читачі з різними точками занурення в історію мистецтва. Пеггі – своєрідна провідниця у цьому світі,

людина, що вечеряла з анархісткою Еммою Гольдман, мала роман із Семюелем Бекетом, отримала легендарний фотопортрет від Мана Рея. Список можна продовжувати.

Документом епохи слугує і захоплення жінки російською літературою. Текст автобіографії *Out of This Century: Confessions of an Art Addict* («Не з цього століття. Сповідь залежної від мистецтва») всіяний іменами російських класиків, тож для розуміння інтелектуального бекграунду героїні у «Пеггі» вони також згадуються. Галеристка навіть брала уроки російської мови у видавця Жака Шиффрина, адже у її паризькому колі було багато вихідців з теренів Російської імперії. Індикатором її уявлення (а отже і уявлення людей з її кола) про географію Східної Європи слугує епізод з Маном Реєм, якого вони з чоловіком Лоуренсом називають «російським євреєм» попри його походження з Каунаса. Характерне для того часу бачення світу як поля гри геополітичних гегемонів, в якому не лишається місця для партикуляризму і конкретики, відобразалося і на смаках Гуггенгайм, на полиці якої Бодлер і Джойс стояли поруч із Толстим та Достоевським. Ця невелика деталь є відображенням, однак, важливої культурної закономірності – агентність країни на пряму корелює з її впливовістю на культурному полі. Пеггі беззаперечно була на цьому полі важливим гравцем.

Порівнюючи два тексти, автобіографію та «Пеггі», помічаємо, що деякі епізоди, особливо з періоду дитинства колекціонерки, дуже близькі до викладу Ребекки. Послідовність подій, акценти, деталі одягу та інтер'єру, манера говорити про себе. Але якщо почати звир'яти тексти більш суворо, стає зрозуміло, що враження схожості створює тонке вміння Годфрі говорити голосом своєї героїні. Її проза наслідує прийоми, паттерни саморозуміння й самоопису Пеггі, проте авторка обирає окремі аспекти, на яких акцентує увагу, скеровує на них більше світла. Цей метод не схожий на суворе і уважне до фактів

дослідження біографіста чи на літературні і кінематографічні твори з позначкою «За мотивами», хоча за ним стоїть скрупульозна розвідка і велике натхнення. Ребекка радше працює з автобіографією так, як Леслі пізніше фіналізуватиме її власний текст. Вона дослухається до прижиттєвих бажань і фрустрацій Пеггі, з повагою ставиться до її спадщини та здобутків і водночас дозволяє власному літературному чуттю скеровувати оповідь. Вона ставиться до своєї героїні вкрай серйозно, на відміну від багатьох її сучасників.

Причин, чи то пак виправдань, для нелюбові і презирства було вдосталь: занадто багата, занадто вільно проявляє свою сексуальність, дилетантка у світі митців та літераторів. Яким поживним ґрунтом для ненависті слугував побутовий антисемітизм годі й казати. Здається, Пеггі й сама мала досить складні стосунки з собою. «Було щось сумне, навіть трагічне, у Пеггі... Дивним чином, вона, здається, була глибоко стурбована самим фактом свого існування, і її манера обертатися серед рафінованих чоловіків і жінок була спричинена необхідністю мати підтримку», – згадував пізніше Томас Мессер, директор Музею Соломона Гуггенгайма у Нью-Йорку. Окрім напружених стосунків з власною ідентичністю, не останню роль у цих особистісних кризах грали гроші. Вони розбещували її численних знайомих, заражали неабияким ресентиментом першого чоловіка Лоуренса Вейла, спричиняли презирливі погляди та засудження з боку міжвоєнного інтелектуального і мистецького середовища, що захоплювалося соціалізмом та анархізмом. Статки давали їй можливість вирішувати великі проблеми, але ніяк не допомагали з найбільшими – втратою, сімейними негараздами, відчуттям меншовартості. Цей парадокс відчула й авторка роману, що його ви тримаєте у руках, і написала проникливу сцену розмови Пеггі з батьком у Салоні, яка переслідуватиме героїню до останніх сторінок.

Пеггі зрештою вдалося перетворити почасти деструктивну, грубу силу грошей на щось прекрасне – на підтримку для тих, хто творив мистецтво і літературу ХХ століття такими, якими ми їх знаємо, на мистецьку колекцію та простір, що донині приваблює тисячі таких самих «залежних від мистецтва», як вона сама.

Ганна Клименко,

культурна менеджерка, експертка з музейної освіти

Пролог

Я донька двох династій; існує думка, що я маю більше грошей, ніж будь-хто в цьому місті, і поступаюся лише сусідові Рокфеллеру. Обидва мої діди народились у стайнях, як Ісус, обидва дістались Америки четвертим класом, тікаючи з Баварії та Швейцарії. Це все не байки, не міфи про американську мрію. Ось факти: обом було по чотирнадцять років, чорняві хлопці, спочатку німі, згодом затиналися на приголосних в англійській; Джозеф і Меер, мої діди, обидва зневажені сільські крамарі. На Середньому Заході вони не знали ні ковбойської, ні шахтарської справи. Продавали ріжки для взуття, окуляри, шнурки, клей, сигари. Як чули, що десь у містечку захиріли дві курки, то йшли пішки двадцять миль, щоби продати своїх двох. Меер згодом винайшов засіб для чищення пічок; невдовзі він уже продавав уніформу для американської армії. Потім були копальні, одна, сто, усі срібні копальні Аляски й Чилі, усі мідні копальні Мексики. Джозеф опанував математику, біржову справу й став засновником банку. Президент Грант хотів, щоб він очолив Міністерство фінансів (дід відмовився – був надто сором'язливим). Коли я народилася, 1898 року, Мангеттен стрімко сягав могутності європейських монархій, і діди мої були вже не селянами, а королями, що прагнули палаців уздовж П'ятої авеню.

Я маю дванадцятьох дядьків. Вашінгтон, Семюел, Юджин, Джефферсон, Де Вітт, Айзек, Деніел, Муррі, Соломон, Роберт, Вільям, Саймон. Саме ці брати відповідатимуть за наші статки. Будь-хто сказав би, що це пряма дорога до неприємностей, але всі промовчали. Селіґмани, сім'я моєї матері, – розсудлива,